

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב' קפב).

פרשת יוגש

שנודע להם שהוא יוסף אחיהם, (וה"ה נמי בנידון הראשון, דיש לדון שאין ראיית האוהבים ביום הראשון נחשבת כראייה לעניין זה שיפסידו מחמת כך את הברכה).

- ב -

והנה בספר הנפלא 'שער העין' (עמ' רפז) כתב לדון, לגבי מי שראה חכם מחכמי ישראל, שהדין לברך עליו 'ברוך... שחלק מחכמתו ליראיו, - והרואה לא ידע שהאדם העומד לפניו הינו 'חכם' שצריך לברך עליו, ולכן הוא לא בירך עליו בראייתו הראשונה.

ולאחר כמה ימים נודע לו, שהאדם הנ"ל הינו חכם מחכמי ישראל, שצריך לברך עליו 'ברוך שחלק', - וכעת בתוך לי יום לראייה הראשונה הוא רואה אותו שוב, - האם יוכל לברך עליו כעת 'ברוך שחלק', - או"ד דהוא הפסיד את הברכה מחמת הראייה הראשונה, ואע"פ שאז הוא לא ידע כלל שהעומד לפניו הינו 'חכם'.

וכתב ששמע ממרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ולהבח"ל"ח מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שפשוט שמי שראה חכם וכדו' בתוך ל', אף שלא הכיר אותו חשיב ראייה, ואם יראה אותו אח"כ בתוך ל' ויכיר אותו אינו יכול לברך, עיי"ש.

- ג -

ומעתה יש לדון דלפני"ה הי"ה נמי בנידו"ד, שי"ל שהשבטים לא יכלו לברך על יוסף בעת שנתודע אליהם את ברכת 'מחיה המתים', כיון שהם כבר ראו את יוסף לפני כן ביום האתמול, והם הפסידו את הברכה כיון שלא עברו י"ב חודש בין הראיות, ואע"פ שבראייה הראשונה הם לא הכירוהו מ"מ לא אכפת לן בזה וכנ"ל, - והי"ה נמי גבי הנידון הראשון, די"ל ששני האוהבים לא יוכלו כעת לברך שהחיינו, מחמת שכבר ראו זא"ז ביום האתמול, ואע"פ שלא זיהו אז זא"ז.

אמנם באמת יתכן לחלק בין הנידונים, - דהנה לגבי ברכת 'ברוך שחלק' לא נאמר שצריך שתהי' לו התפעלות בראיית החכם, וי"ל שהגדר בזה הוא שחז"ל תיקנו ברכה על הראייה גרידא, - ולכן אם למעשה ראה את החכם בתוך לי יום, לא אכפת לן בזה בראייה הראשונה אכתי לא ידע שהוא 'חכם', דמ"מ למעשה לא עברו לי יום מראייתו הראשונה.

אך לגבי ברכת 'מחיה המתים' ושהחיינו על ראיית חבירו, הרי קיי"ל בשו"ע שזהו רק על חבירו שחביב עליו הרבה והוא שמח בראייתו, - וא"כ יש לדון ולומר, שאין הגדר שחז"ל תיקנו בזה ברכה על הראייה גרידא כשאר ברכות הראייה, אלא יש לדון שחז"ל תיקנו את הברכה על השמחה שהוא שמח בראיית חבירו.

וא"כ יש מקום לומר, שכיון שהברכה הינה על השמחה, א"כ יתכן שמה שהאחים ראו את יוסף ביום האתמול בעת שלא הכירוהו, לא הי' זה נחשב כראייה לגבי זה שיפסידו מחמת כך את הברכה, כיון שבברכת מחיה המתים ושהחיינו

ויאמר יוסף אל אָחיו גָּשו נָא אֵלַי וּגְשׁוּ וַיֹּאמֶר אָנִי יוֹסֵף אָחִיכֶם אֲשֶׁר מָכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיִם: ... וַיִּפֶּל עַל צְנֹאָרָי בְּגִימָן אָחִיו וַיִּבְּךְ וּבְגִימָן בָּכָה עַל צְנֹאָרָיו: וַיִּנְשָׁק לְכָל אָחָיו וַיִּבְּךְ עֲלֵיהֶם וְאַחֲרָי כֵּן דָּבְרוּ אָחָיו אִתּוֹ: (מה, ד-טו).

מעשה בשני ידידים אוהבים בלב ונפש כאחים ממש, שהזדמן להם להתפלל יחד בביהכנ"ס לאחר תקופה ארוכה וממושכת שהם לא נפגשו, - אך כיון ששניהם עטו על פניהם מסיכות (מחמת נגיף הקורונה ר"ל), הם לא זיהו זה את זה ואע"פ שהתפללו יחד בקירבת מקום בביהכנ"ס שעה ארוכה.

והנה למחרת הזדמן להם להתפלל שוב יחדיו בביהכנ"ס, ולפתע זיהו זה את זה, ומייד התמלאו בשמחה עצומה בפגישת איש את רעהו.

וכעת התעוררה השאלה, האם הינם יכולים לברך כעת 'שהחיינו', וכדקיי"ל בשו"ע (או"ח סי' רכה, א): 'הרואה את חבירו לאחר שלושים יום אומר שהחיינו', - או"ד שאינם יכולים לברך כעת שהחיינו, משום שבעצם ביום האתמול הם כבר ראו זה את זה, ואע"פ שלא בירכו אז שהחיינו, מ"מ יש לדון שהפסידו את הברכה, וכדלהלן.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה כע"ז יש לדון נמי, האם כאשר יוסף נתודע לשבטים, השבטים בירכו אז את ברכת 'מחיה המתים' על הראייה של יוסף, - וכדקיי"ל בשו"ע (שם): 'הרואה את חבירו לאחר שלושים יום אומר שהחיינו, ואחר שנים עשר חודש מברך מחיה המתים, והוא שחביב עליו הרבה ושמח בראייתו', - (וכאשר מברך 'מחיה המתים' אינו מברך 'שהחיינו', - משנ"ב שם סק"ד).

או"ד שהם לא יכלו לברך עליו אז מחיה המתים, כיון שהם כבר ראו את יוסף לפני כן ביום הקודם (והם ישבו וסעדו עימו אז יחד), וא"כ אולי הם הפסידו את הברכה, כיון שלא עברו י"ב חודש בין הראיות, (וגם שהחיינו אולי לא יכלו לברך, כיון שלא עברו לי יום בין הראיות).

ואע"פ שביום האתמול הם לא ידעו שהוא יוסף, והם לא בירכו עליו אז 'מחיה המתים', אך מ"מ יש לדון שהם הפסידו את הברכה, ע"פ מה שצי"ד הבה"ל (סי' ריח, בד"ה במקום הזה) לגבי ברכת 'שעשה ניסים', שמי שלא בירך בראייה הראשונה, שוב אינו מברך בראייה השנייה אם אכתי לא עברו לי יום, עיי"ש ואכמ"ל.

ומאידך יש מקום לדון, דכיון דבראייה שראו את יוסף ביום האתמול, הם לא ידעו שהוא יוסף אחיהם, א"כ אולי לעניין ברכת מחיה המתים ושהחיינו, אין ראייתם שראו את יוסף ביום האתמול נחשבת כראייה לעניין זה שיפסידו מחמת כך את הברכה ולא יוכלו לברך בראייה השנייה, בעת

והנראה לומר בזה בס"ד, דהנה קיי"ל בשו"ע (או"ח סי' סג, ג) 'היה מהלך בדרך ויצא לקרות קר"ש, צריך לעמוד בפסוק ראשון, - (רצה לומר, צריך להתעכב במקום אחד בפסוק ראשון, משני"ב), - ומעתה י"ל, דכיון דהייתה יעקב מצוה לרדת למצרים ע"פ ציווי ה', לכן מדין ז'רזיון מקדימין למצוות יעקב לא רצה להתעכב בדרכו כלל, אלא הוא רצה לקיים את המצוה לרדת למצרים במהירות האפשרית.

וממילא מבואר שפיר, שיעקב אבינו לא רצה לקרוא קר"ש בדרך, כיון שבשביל לקרוא קר"ש בדרך, הוא הרי הי' צריך לעצור בדרכו בזמן קריאת הפסוק הראשון, וא"כ זה הי' מעכב אותו מלקיים את המצוה לרדת למצרים במהירות האפשרית.

ולכן יעקב אבינו העדיף לקיים קודם את ה'זרזיון מקדימין' במצוה שנצטווה בה לרדת למצרים, מאשר לקיים קודם את ה'זרזיון מקדימין' במצוה קר"ש שלא נצטווה בה כלל, בזמן שזה הי' מעכב אותו בקיום המצוה שנצטווה בה.

אמנם מ"מ אכתי יש לשאול, שיעקב אבינו הי' צריך לחשוש, שעד שהוא יגיע למצרים כבר יעבור זמן קר"ש, וא"כ הוא יפסיד לגמרי את מצות קר"ש, וא"כ יש לשאול מדוע הוא לא קרא קר"ש בדרך, ואע"פ שזה יעכב אותו קצת מקיום המצוה לרדת למצרים, דמ"מ יקרא קר"ש בכדי שלא יפסיד לבסוף את מצות קר"ש לגמרי.

[ואע"פ שבמצות קר"ש הוא לא נצטווה, ולרדת למצרים הוא כן נצטווה, אך מ"מ הוא לא הי' חייב לקיים את המצוה לרדת למצרים במהירות האפשרית, כיון שזרזיון מקדימין אינו חיוב גמור, ודו"ק].

וע"ז י"ל את דברי מן הגר"ח מברסק זצ"ל, שיעקב אבינו לא חשש לזה, כיון שבעצם העוסק במצוה פטור מהמצוה, - והוא לא יכל לקיים את ב' המצוות 'אחאת', כיון שתחת קר"ש הייתה מעכבת אותו מעט מהמצוה לרדת למצרים וכו"ל, - ואמנם זה ודאי שיעקב אבינו הי' קורא קר"ש כבר בדרך, אילו זה לא הי' מעכב אותו מהמצוה לרדת למצרים, ודו"ק.

אמנם אכתי יש להקשות על כל המהלך הנ"ל, שבמשנ"ב (סי' סג, י) מבואר שמי שיושב בקרון או בספינה, אינו צריך לעצור בפסוק ראשון של קר"ש, וא"כ יש לשאול על המהלך הנ"ל, מדוע יעקב הי' צריך לעצור בדרכו למצרים שבביל לקרוא קר"ש, והרי לכאן הוא יושב בעגלה ששלח לו יוסף, והוא יכל לקרוא קר"ש בדרכו בלא לעצור, וא"כ הוא יכל לקיים את ב' המצוות כאחת.

אכן יעו"י במדרש הגדול (מו, ה) שדייק מלשון המקרא, שהשבטים נשאו את יעקב אבינו על זרועותיהם, וכע"ז כתב ב'ידעת זקנים' (מה, יט) שהם נשאוהו על כתפיהם עיי"ש (וכע"ז פירשו עוד מפרשים), - ולפי"ז י"ל שא"כ הי' דינו של יעקב בדרכו למצרים, כעין דינו של הרוכב על הבהמה, שיש אחרונים שס"ל, שאף כשאחר מנהיג את הבהמה, מ"מ הרוכב צריך לעמוד בפסוק ראשון, ובמשנ"ב (סם) כתב שנוכח להחמיר בזה, - וא"כ כל המהלך הנ"ל מבואר שפיר, ודו"ק ונפלא.

גדרי הברכה אינם קבועים על ראייה גרידא, - ולגבי הנידון הראשון יש להוסיף עוד סברא נוספת בזה, שיי"ל שראיית חבירו כשמסיכה עטוייה על פניו ואינו מכירו מחמת כך, אין זה חשיבא כראייה כלל לעניין שפיסדי מחמת כך את הברכה, - שהרי מלבד שלא זיהו זא"ז ביום האתמול, הרי גם לא ראו זה את פניו של זה בשלימות, אלא רק את מחצית הפנים ודו"ק, - וי"ל עוד בזה אך אכמ"ל.

וְיָקֻם יַעֲקֹב מִבָּאָר שֶׁבַע וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יַעֲקֹב אֲבִיהֶם וְאֵת טַפָּם וְאֵת נְשֵׂיהֶם בְּעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח פָּרְעֹה לְשֵׂאת אֹתוֹ: וַיִּקְחוּ אֶת מִקְנֵיהֶם וְאֵת רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבִיאוּ מִצְרַיִם יַעֲקֹב וְכָל זְרָעוֹ אֹתוֹ: ... וַיֵּאָסֶר יוֹסֵף מִרְבֵּבָתוֹ וַיַּעַל לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל אֲבִיו גִּשְׁנָה וַיְרֵא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל צְרָאָרָיו וַיִּבְךְּ עַל צְרָאָרָיו עוֹד: (מו, ה-כט).

ופירש רש"י 'ויפל על צרואיו ויבך על צרואיו עוד - אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף, ולא נישקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע' עכ"ל, - והנה ידועה ומפורסמת השאלה, דלכאן צריך ביאור טובא, מדוע יוסף כן נפל באותה שעה על צוארי יעקב, ומדוע לא קרא אז ג"כ קר"ש כיעקב אבינו.

ובספר 'שי תורה' (ח"ב עמ' קסח) הביא, שמרן הגר"ח מברסק זצ"ל תירץ בזה, שיוסף קרא קר"ש קודם לכן, מייד בתחילת זמן קר"ש, - אך יעקב אבינו שירד למצרים בציווי הקב"ה, הי' בדרכו למצרים בגדר 'עוסק במצוה' כיון שהליכתו הייתה במצות הקב"ה, וכיון שהעוסק במצוה פטור מהמצוה, לכן יעקב הי' פטור מקר"ש, עד שהגיע למצרים ונפגש עם יוסף.

ולכן ברגע שנפגש עם יוסף והסתיימה המצוה של ירדתו למצרים, מייד קרא יעקב אבינו קר"ש, כיון שאכתי לא קרא קודם לכן, - אך יוסף כבר קרא קר"ש קודם לכן מייד בתחילת זמנה, - ע"כ מהספר הנ"ל.

ולכאן צ"ע טובא בזה, וכדלהלן.

דלכאן צ"ע טובא בזה, דהא יעקב אבינו הרי לא נצטווה במצוות התורה, ומ"מ הקפיד לקיימן אע"פ שלא נצטווה בהן, - וא"כ צ"ע לדברי הגר"ח מברסק הנ"ל, מדוע יעקב אבינו לא הזדרז לקרוא קר"ש מייד בתחילת זמנה עוד בזמן שהותו בדרך, והרי אע"פ שהי' בידו פטור של העוסק במצוה פטור מהמצוה, אך מ"מ יעקב אבינו הרי לא חיפש 'פטורים', והוא קיים את מצוות התורה אע"פ שלא נצטווה בהן, וא"כ אכתי צ"ע מדוע הוא לא קרא קר"ש מייד בתחילת זמנה.

ועיו"י במשנ"ב (סי' ע, יח) שכתב בשם הפמ"ג, שמי שהי' עוסק במצוה שפטור מקר"ש, ובכל זאת קרא אז קר"ש, יצא בזה ידי"ח קר"ש (ולאחר שיגמור לעוסק במצוה, לא יצטרך לחזור ולקרוא שוב), - כיון שגם בזמן שהוא עוסק במצוה אחרת, ובעצם יש לו פטור מלקרוא קר"ש, מ"מ אין זה נחשב שבזמן הזה הוא אינו יבר חיובא' במצות קר"ש.

אלא באמת הוא יבר חיובא' בעצם במצות קר"ש, גם בזמן שיש לו פטור של העוסק במצוה עיי"ש, (והמשנ"ב כתב את הדין הנ"ל גם בעוד כמה דוכתי, ואכמ"ל), - וא"כ להנ"ל צ"ע טובא, מדוע יעקב לא קרא קר"ש מייד בתחילת זמנה, ואע"פ שהי' לו פטור של העוסק במצוה וכו"ל.

וביותר צ"ע בזה, דהא קיי"ל ברמ"א (או"ח סי' לח, ח), שמי שעוסק במצוה ויכול לקיים את ב' המצוות כאחת בלא טורח, אזי צריך לקיים את ב' המצוות עיי"ש, - וא"כ צ"ע טובא בזה, דכיון דלכאן יעקב אבינו יכל לקיים את ב' המצוות כאחת בלא טורח (גם לרדת למצרים, וגם לקרוא קר"ש), א"כ להנ"ל עולה שיעקב אבינו הי' צריך לקרוא קר"ש בעודו בדרך, ואע"פ שהוא הי' עוסק במצוה שירד למצרים ע"פ ציווי ה'.

וא"כ שוב צ"ע טובא בזה, מה הביאור בדברי מרן הגר"ח מברסק זצ"ל הנ"ל, שיעקב לא קרא קר"ש בדרך, מחמת שהוא הי' עוסק במצוה.

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו 'מים זכים': 02-633-5850
 כמו כן בקו זה ניתן להאזין לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@MAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קן צרכי הרבים' - ולגלוש למשבצת המצויינת: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון בחייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ו וכדו' (50), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)